

SALTIKOV-ŞÇEDRİN

MONRÖPO
SİĞİNAĞI

ÇEVİRİ: HAZAL YALIN

SALTIKOV-ŞÇEDRİN

MONRÖPO
SİĞINAĞI

Can Klasik

Monröpo Sığınağı, Saltıkov-Şçedrin

Rusça aslından çeviren: Hazal Yalın

Убежище Монрепо (Ubejişçe Manröpo)

İlk baskı: Oteçestvenniye Zapiski, 1879

Bu çeviride kaynak alınan baskı: Hudojestvennaya Literatura, 1972

© 2024, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Kasım 2024, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 3 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Ayça Sezen

Editör: Lütfiye Pehlivan

Düzeltili: Mert Tokur

Mizanpaj: Atahan Sıralar

Sanat yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak uygulama: Berke Koç / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: MY Matbaacılık Sanayi ve Ticaret Limited Şti.

Maltepe Mah. Yılanlı Ayazma Sokak. No:8 Kat:2

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 47939

ISBN 978-975-07-6454-7

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

SALTIKOV-ŞÇEDRİN
MONRÖPO
SİĞİNAGI

ANLATI

Rusça aslından çeviren

Hazal Yalın

♥can

MİHAİL YEVGRAFOVİÇ SALTİKOV-ŞÇEDRİN, 27 Ocak 1826'da Tversk'e bağlı Spas-Ugol köyünde, soylu bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Asıl adı Mihail Yevgrafoviç Saltıkov olup yaşadığı dönemde Nikolay şçedrin mahlasıyla bilinmektedir. Moskova ve Petersburg'ta en iyi okullarda aldığı eğitimini tamamladıktan sonra devlet memuru olarak görev yapmıştır. 19. yüzyıl Rus edebiyatının en önemli hiciv ustalarından biridir. Dönemin sosyal ve politik dinamiklerine dair önemli bir gözlemci olarak edebiyat kariyeri boyunca mizahi ve satirik eserler kaleme almış, dönemin toplumsal ve siyasi sorunlarına dikkat çekmiştir. İlk romanı "Çelişkiler" 1847'de yayımlanmıştır. En önemli eserleri arasında *Bir şehrin Tarihi*, *Büyüklere Masalları*, *Golovlev Ailesi* ve *Monröpo Sığınağı* bulunmaktadır. Saltıkov şçedrin, 10 Mayıs 1889'da Petersburg'ta ölmüştür.

UMUMİ BİR BAKIŞ¹

“Tabii siz de yazın *monröpo*’nuza² çekiliyorsunuzdur?”
“Elbette! Ne de olsa dinlenmek lazım!”

Sosyete konuşmaları

Ne yaptınız da dinleneceksiniz denebilir ama bu başka bir mesele; yazın yine de dinlenmek lazım. Yazın duvar ustaları, sıvacılar, kaldırımcılar suretinde Duleba’lar, Radimiça’lar, Vyatiça’lar ve diğerleri doldurur şehirleri; okuyup incemiş bir insan için bunlarla birlikte yaşamak bir sürü sebepten ötürü pek uygunsuzdur.³

Bu ihtiyacı karşılamak için ben de uzun yıllar yaz aylarımı Moskova’nın bir banliyösünde keyifle geçirdim. Bu mülkü, serfliğin kaldırılmasından hemen sonra edindim ve doğrusunu söylemek gerekirse epey tuhaf bir şe-

1. İlk defa *Oteçestvenniye Zapiski (Anavatan Notları)* dergisinin 8. sayısında (1878) yayımlandı. (Ç.N.)

2. (Fr.) *Mon repos*: “Dinlencem.” Soyluların ve toprak ağalarının kırla ilgili konuşmalarında sakin, münzevi bir köşe, dünyevi dertlerden uzak bir mekân anlamında kullanılırdı. Saltıkov-Şçedrin’in iğneli dilindeyse toprak ağasının maîşet dertlerinden uzak son köşesi, dar bir aristokrat yuvası anlamına geliyordu. (Ç.N.)

3. Eski, pagan Slav kabileleri. Yazları köyden şehre çalışmaya gelen köylüler kastediliyor. (Ç.N.)

kilde satın aldım.¹ İlk, araziyi görüp incelemeye kışın geldim ki dünyada hiç kimse böyle bir şey yapmaz; ikincisi, kiliselerdeki müminlerin ayinine mest halinde gidip gelen ihtiyar bir satıcıya denk geldim ve onun bu haline itimat ettim. İhtiyar, bir zamanlar erzak idaresinde çalışmıştı, dolayısıyla da iyi huylu ve misafirperverdi. Beni yemeğe davet etti, karnımı en hakikisinden Küçük Rusya² borşuyla doyurdu ve bir de Kiev likörü ikram etti. Sonra kendisi de benimle birlikte çiftliği incelemeye geldi, burada tavuk çorbası pişirmelerini ve kremalı havuz balığı kızartmalarını buyurdu, bu arada şöyle dedi: “Tavuk buranın tavuğu, havuz balığı da buradaki gölden, ayrıca nehrin sazani, levreği boldur, kadife balıklarının ise üzerine yoktur!” Sonra etrafı incelemeye koyuldu. Bey konağının verandasına çıktı, parmağıyla uzaklarda ıslıl ıslıl parlayan ormanı gösterdi ve şöyle dedi: “İşte şu ormanı da satıyorum! Ne çok odun çıkar, ha?..” Beni samanlığa götürdü, ne iyi bir adam olduğunu göstermek istermiş gibi kollarımdaki samanı silkeledi ve şöyle söyledi: “Bu saman gelecek hasada kadar yeter, saman da saman hani, böyle samanın olsun, yulafa lüzum yok!” Sanki bilhassa ayarlanmış gibi üç çift değirmen taşı birden harıl harıl çalışan değirmene götürdü, orada da şöyle söyledi: “Bu diyarın buğdayı var ya, öyle çok çıkar ki değirmen öğütmeye yetişemez! Yayıkla dövme makinesi de koyarsanız burası öyle kalabalık olur ki iğne atsan

1. Yazar söz konusu mülkü gerçekten de sözünü ettiği yerde ve benzer şartlarda 1862’de satın almış, 1877’deyse satıp elinden çıkarmıştı. (Ç.N.)

2. Bugünkü Kırım ve Ukrayna’nın Karadeniz kıyısı, gene bugünkü Donetsk ve Lugansk Halk Cumhuriyetlerini de kapsayarak aşağı yukarı Harkov’a kadar olan bir bölgeye Novorossiya (Yeni Rusya), bunun kuzey ve batısında kalan, kuzeyde Beyaz Rusya, batıda ise aşağı yukarı bugünkü Romanya, Macaristan, Slovakya ve Polonya’yla çevrelenen bölgeye Malorossiya (Küçük Rusya) denirdi. (Ç.N.)

yere düşmez!” Benimle birlikte kar tepelerinin arasından nehir boyunca kısa bir yolculuk yaptı ve orada da şöyle dedi: “Nehir burada acayip canlıdır!” Tüm bunları dualar eşliğinde söyledi. Bir yandan konuşuyor, bir yandan istavroz çıkarıyor, gözbebekleri de yukarı doğru süzülüyor, dudakları kıpır kıpır, sanırsın her yere, her şeye Tanrı’nın kutlu nefesini çağırıyor. Yalnız bitirmeye yakın sinirlendi. Yeni azatlı köylülerin yaşadığı köye yumruğunu tehditkâr bir tavırla salladı ve ekledi: “Hepsi şunların yüzünden. Çakallar! Bu namussuzlar olmasa böyle bir cennetten hayatta ayrılmazdım.”

Uzun lafın kıyası, beni derinden büyüledi. En çok da şu hoşuma gitti: Mülkün zayıf yanlarını gizlemedi. “Yalnız müştemilatı pek zayıftır! Kışın da bu namussuzların yüzüzlüğü yüzünden ekilmeden kaldı; bunu da saklayamam!” Fakat “namussuzlar”ı hatırlayınca yine öfkeleni ve ekledi: “Ama onların defteri de ceza mahkemesinde karara bağlandı; altmış kişi söğüt yahnisine üşüşsün de süpürge sapını unutmasınlar¹!”²

Bu inceleme esnasında papaz efendi de vardı; mütevazı bir tavırla gıdısını sıvazlıyordu; satıcının söylediklerini onaylamıyordu gerçi ama ret de etmiyordu.

O zamanlar henüz gençtim. Ziraatla, çiftçilikle hiç alakam olmamıştı. Cebimde epeyce yüklü bir para vardı (laf aramızda, borç almıştım) ama paradan filan anlamıyordum: Nasılsa sonu gelmez diye düşünüyordum. Uzun

1. Söğüt yahnisi diye çevirdiğimiz, aslında (Orta Rusya’da çok yaygın bir ağaç olan) “huş lapası”. Yiyecek bir şey bulamayan aileler çocuklarına bunu pişirirlerdi. “Süpürge sapını unutmasınlar” deyimini ise gergi ve kırbaç işkencesinden gelir. Bu işkencede kurbanın sırtına yanmış çalı süpürgesiyle vurulur, sora oldu mu da, “Daha yanık çalı kaldı” diye cevap verirlerdi. (Ç.N.)

2. Arazide hepi topu 160 teftişli can vardı (teftiş 1859’da yapılmıştı), tabii bunun yarısı küçük çocuklardı. Moskova Ceza Mahkemesi’nin kararı gerçekten de bu minvaldeydi ama Yargıtay bu kararı iptal etmişti ve mesele de anlaşılan böylece kapanmıştı. [Yazarın notu]

lafın kısıası, rüyada gibiydim. Kesin olarak tek bir şeyi biliyordum: İşi azatlı köylü yapacaktı, dolayısıyla toprağı da aşara vermek gerekti. Çünkü o sırada bu türden hesaplar pullu mühürlü yapılyordu.

İyi ki köyde doğup büyümüşüm. On yaşıma kadar doğduğum yerden hiç ayrılmadım. Sonra, devlet işleri gereğı seyahatlere başlayınca her sene kısa yaz tatillerinde köye gidip geldim. Orman ne demek biliyordum; mantar ve yemiş toplamak için çokça dolaşmışım orarlarda; arpayı çavdardan, çavdarı yulaftan ayırt edebiliyordum; tarlalara gübreyi nasıl taşıdıklarını, toprağı nasıl sürdüklerini, tırmıkladıklarını, ektiklerini, kestiklerini, dövdüklerini, biçtiklerini de görüyordum. Ne var ki bütün bunlardan kesinlikle hiçbir şey anlamıyordum. Aslına bakılırsa bu benim için hakikat değil de zihnimde sadece türlü türlü parçalar bırakan bir rüyaydı...

Annem ve babam, yakın köylerde gayet tecrübeli ve gayretkeş tarım işletmecileri olarak bilinirlerdi. Her işe "bizzat kendileri girerlerdi" ki bu dönemde, "işletmeci" itibarını hak etmek için bu kadarı yeterliydi. Muhtar her akşam işgünü boyunca kazanılmış başarıların raporunu kapıp beyin evine gelirdi; her akşam sonu gelmez konuşmalar, öneriler ve yakınmalar olurdu; ertesi gün için talimatlar verilirdi, kötü havalar ya da yağmurla ilgili sayısız tahminler işitilirdi, toprak köleliği ruhuna uygun, "yedi-den yetmiş," "kardeş kardeşe" türünden çiftçilik terimleri havada uçuşurdu. Bu konuşmalar sırasında ben de sık sık hazır bulunurdum. Hâlâ hatırlarım, ilgilenirdim de bunlarla, zira o konuşmalarla birlikte evin ihtiyaçlarına dair talimatlar da yağardı. Bu ihtiyaçların akabinde bol miktarda reçel yapılır, turşular kurulus, sebze meyve kurutulurdu. Bu titizlik gerektiren iş sadece günden güne değil, saatten saate, hatta dakikadan dakikaya görü-

lürdü; bolluk da bu sayede yaratılırdı. Her yerde göürdüm bu bolluğu: Her türden tahılla dolu ambarlarda, mahzenlerde ve depolarda, ahırda, meyve bahçelerinde vesaire. Karınca yuvasını andıran çiftliğin her köşesinde günün ilk ışıklarından akşam çökene kadar arı gibi kaynaşırdı insanlar ve hep bir şeyleri bir yerlere taşıyor dururlardı. Ama geceleyin, bu bolluk diyarının etrafında bekçi dolaşır ve elindeki demir levhayı döverdi. Bütün bunları göürdüm, ezbere bilirdim ve kendi sözlerimle de anlatıbilirdim ancak hiçbirinden bir şey anlamazdım. Belli ki bu da benim bir kusurum. Bolluğun yaratılırken içinde belirlediği bütün biçimleri bilirdim ama bu biçimlerin muhtevalarını anlamazdım. Onun ortaya çıkarılışına eşlik eden bu çabalardan, fiziksel emekten, bitkinlikten, terden, homurtulardan ve ümitsizliklerden meydana gelen bu korkunç yığın, bir sır olarak kalırdı benim için. Sanırım şöyle düşünürdüm: Babacığımla anneciğimin kâhya Lukyanıç'a emir vermesi yeterlidir çavdarımız, yulafımız, samanımız olması için...

Bu yüzden, Moskova yakınlarındaki mülkün işini bitirdikten, yani satış sözleşmesini yapıp mülk sahibi olduktan sonra da bu rüya bir süre daha devam etti, üstelik en kör uykulardaki bir adamı bile kendine getirmesi gereken hakikat şimdi çırcıplak ortaya çıktığı halde. Tam olarak şuydu hakikat: İhtiyar satıcının bana parmağıyla gösterdiği sık ve yüksek ağaçlardan oluşan orman başkasının çıkmıştı, *benim* ormanımda ise ağaçlar bodur ve seyrek; ağzına kadar dolu saman ambarları yerine samandan ustalıkla ayrılmış, arkalarındaki boşluğu gizleyen çıplak duvarlar vardı; değirmende öğütülmeyi bekleyen buğday da azdı, zaten su nadiren kâfi geliyordu; çayırılarda saman "zamanla biterdi", ne ki şimdi yoktu, zaten saman dediği de sazla karıştı. Yalnız bir şey doğru çıkmıştı: Müştemilat zayıftı, aslında hepten haraptı,

nehir de hakikaten canlıydı: Kıvrım kıvrımdı, köpük köpüktü, kıyıları da yemyeşildi.

Ancak melankoliye kapılmadım ve bu yeni yuvama kıpır kıpır uyum sağlamaya başladım. Çocukluğun, ilk gençliğin ve gençliğin “havai hayalleri”, olanca havailiğine rağmen, onca yıldan sonra bile içimde epeyce muhkem kalan bir şeyler de bırakmıştı geride. Öyle ki bunlar, her insanın adeta doğal olarak kendi köşesine sahip olma ihtiyacı bulunduğu inancına temel teşkil etmişlerdi. İnsan burada yurt bildiği, kutsal, tatlı ve hoş şeylere yoğunlaşır; bütün dünyayı gezip dolaşıp bitkin düşünce hayatın dertlerinden uzaklaşmak için oraya gider; çocuklarını burada büyütüp yetiştirir ve onlara gerçek, zorlu hakikatin gerçeklerine nüfuz etme imkânı verir; burada kendini her tür adi bağımlılıktan, diz çöküşten, nefes almak, konuşmak, düşünmek için verilen alçaltıcı mücadeleden azade hissedecektir.. Uzun lafın kisası, bu “kendine ait köşe” ifadesiyle anlatılan şeyi ben daima, insanın anne babasının koruması altında yaşamaktan huzursuzluk duymaya başlayıp eski civciv yuvası da artık mümkün olmadığında, yeni bir yuva temin etme düşüncesinin onu adeta adım adım takip etmeye başladığı şeklinde anlarım.

Yine uzun lafın kisası, ben de yukarıda söylediğim gibi bu yuvaya sahip olmuşum.

Burada işletmecilik maceralarımı anlatmayacağım. Fantastik bir şeydi bu. Hiçbir işte başarı kazanamadım. Buğday görünüşte bereketliydi ama ambara gelinceye kadar azalıyordu (“herhalde dövülürken dikkat etmemişler,” diye açıklıyorlardı “akıllı” mujikler); yoncalar ve çayırotları tarlalarda bir türlü kök tutmuyordu (“herhalde düzgün tohumlamamışlar: Mesela şurada tohumlamışlar, burada atlamışlar”). Ancak iki sene inat ettim, yani ekip biçtim ama üçüncüsünde teslim oldum. Ya da başka kelimelerle söyleyecek olursam, bu mülküme, sa-

dece yazları iki-üç ay kalacağım bir *daça*¹ olarak bakmaya başladım. Bütün işletmecilik kurallarını çiğnedim, arazinin genişçe bir parçasını, konak ve çiftlik hariç, idarecilik giderlerini bile karşılamaya yetmeyecek yıllık bir ödeme karşılığında köylülere verdim ve kendim de Petersburg'a kaçtım.

Olay, bu basit haliyle tam on beş sene devam etti. Yazları *monröpo*'ma gidip geliyor, bey konağının pence-relerinin tam karşısında parlayan "canlı" nehre keyifle bakıyordum. Zamanla, değirmen bendi yüzünden ortaya çıkan adacığa bir bülbül de gelmeye ve bütün gece gurduldayıp cıvıdamaya başladı. Kısa sürdü gerçi bu çünkü komşu köyün değirmencileri sabaha bülbülü muhakkak yakalamak niyetiyle pusuya yattılar ve yakaladılar da. Ama olsun, yağmur ya da fırtına gibi ıstırap verici düşünceler olmaksızın, şu dakika tarlada neler yaşandığıyla ilgili (ekin büyüyor mu acaba? Yoksa büyümüyor mu?) boş tahminlerde bulunmak zarureti olmaksızın yaşıyordum. "Benim" olan dışında bir şeyim yoktu, her tür ıvır zıvır için Moskova'ya adam gönderiyordum ve şaşılacak şey, hepsi de işletmeciliği bizzat yapsam bana mal olacağından hem daha iyi hem daha ucuza geliyordu. Küçük bir bostanım da vardı, her bahar beceriksiz ellerle ekilirdi ama yüreğimi daraltmazdı yine de, zira daha ilk sene-den anlamıştım ki bu bostandaki sebzeler şehirden çıkıp köye vardığım gün olgunlaşmış olacaktı.

Nihayetinde böyle basitleştirilmiş bir biçimde ebediyen yaşamanın imkânsız olduğu ortaya çıktı. Bir dizi tuhaf olay meydana geldi. Orman (ihtiyar satıcının bana vaat ettiği gibi yüksek ağaçlardan müteşekkil değildi gerçi ama yine de ormandı işte) büyümeyi bıraktı. "Orma-

1. Çarlık döneminde varlıklı ailelerin kent dışında sahip oldukları sayfiye evleri. (Y.N.)

nın kıyısı” saydığım huş koruluğu da on beş senede tas-tamam ormanın kıyısı oldu. Para eder beklentisiyle kes-tiğim kavak koruluğu on beş senede kel, dağınık kütük-lerle dolu bir yere dönüştü. (“Herhalde sığırları orada otlatmışlardır,” diye açıklıyorlardı “akıllı” mujikler, kira-cıydılar şimdi). Toprak çoraklaşmıştı; bir zamanlar taze saman veren otlak şimdi neredeyse ısırğandan başka bir şey vermemeye başlamıştı. Köylülere kiralamanın ve mülkümü basitleştirilmiş bir biçimde hale yola koyma-nın neticeleriydi bunlar. Hakikaten de yakın zamanda çok büyük masraflar yapılması gerektiğinin alameti ku-surlar ortaya çıkıyordu. Parktaki otlar patikaları öyle sar-mıştı ki temizlemek için bile avuç dolusu para gereki-yordu. Üstüne üstlük, benim çiftliğin köylülerin tarlala-rının yanına bile yaklaşamayacak kadar geri kalmış ol-ması yetmezmiş gibi işletmecilik kurallarını ihlal ederek hizmetlilerin sayısını da azaltmış olduğumdan, geceleri insanın korkudan ödü kopuyordu. Doğru, bizim elleri haydutlar sarmamışlardı henüz ama on-on iki *verst*'te,¹ demiryolu istasyonunun yakınında “hırlaşma”ya başla-mışlardı. “Uğursuz saat,” “sen esirgeyeceksin ki Tanrı da esirgeyecek,” “malını çalınmayacak yere koy” gibi eski Rus deyişlerini aklıma getiriyor ve ilk zamanlarda de-miryolu istasyonu etrafında yoğunlaşan *daça* hayatının her geçen gün bize daha çok yaklaştığını görüyordum (bir Yunan yanında on Yunan getirir, bir Yahudi de yüz Yahudi getirir), böylece kimseye fark ettirmeden düşün-celere dalmaya başladım.

Bu hal bir tek benim üzerimde de değildi. Moskova yakınlarında mülk sahibi bulunduğum şu kısa on beş sene boyunca etrafımdaki toprak mülkiyetinin neredeyse bütün kompozisyonu da değişmişti. Bana en yakın olan,

1. 1,06 kilometre uzunluğunda eski bir mesafe ölçüsü. (Y.N.)

asırlık ormanlarıyla, muazzam limonluklarıyla, muhteşem yapılmış bey konağıyla eski prenslik malikânesi, iki senede iki defa sahip değıştirdi, sahiplerinden biri de Yahudiydi. Üstelik bölgenin her yerinde aynı şey oluyordu. İsa Mesih'in tapınağının inşasına elleri değen insanlar geldi, her nasılsa büyülü bir davayı kazanan ve şimdi "bey" olmak için acele eden bir avukat geldi; nihayet bir de Yunan ortaya çıkıp benden bir *verst* öteye yerleşti, bizim mütevazı köy kilisesine çıktı ve orada kendine kartal yuvasına¹ benzer bir şey yaptı, yani herkes bu Samson Dyubekoviç'in kendi tanrısına ibadet edeceğini görüyordu. Kala kala sadece iki ihtiyar ve epeyce de büyük bir toprak sahibi kaldı, hani başlarına ne gelse şaşır-mayacak türden insanlar.

Endişem her geçen sene büyüyordu. Yeni gelen komşularım işleri başka türlü idare ediyordu. Gürültülü ve neşeli bir hayat için gizliden gizliye gayretkeşlik de gösteriyorlardı. Bu fokur fokur kaynamaya başlayan ve her hareketleriyle deli gibi paraları olduğunu gösteren hayatın ortasında, benim çorak ve ıssız topraklarıma katiyen yer yoktu. Gerileyen ve yıkılan topraklarım bana şöyle der gibiydi: Kaç git bu yerlerden, seni süzgün adam!

İçten içe bir tedirginlik duysam bile bu sesi dinle-dim. Pencereler uğulduyor, mutfakta da pek yakında bu-rada hiç mi hiç yemek yapılmayacağı söylentileri dolaşı-yordu. Ya yıkılıp gitmek ya da çekip gitmek gerekiyordu.

İkincisini seçtim ve bu kararı tam zamanında aldığı-mı söyleyerek avuttum kendimi.

Tam çıkarken, bir yuva için duyulan o tuhaf tutku yine ansızın kaynamaya başladı içimde. Kendi kendime

1. *Gorneye mesto*; kelime anlamı "yüksek yer". Ortodoks kiliselerinde, komünyonun karşısında, sunağın merkez doğu duvarının bir parçası. Eskiden burası piskoposlar için ayrılırdı. (Ç.N.)

“Nasıl olacak bu?” diye düşünüyordum. “Gerçekten de kendi *monröpo*’m olmadan mı kalacağım ben?”

Tarım işletmeciliğinin kâr getirebileceğini kanıtlamayı Engelgardt’a¹ bırakalım, biz ise şu meseleyi açıklığa kavuşturmaya çalışalım: Okumuş insan kimdir ve köyden ne bekleyebilir?

Okumuş insan, önemli bir miktarda boş zaman fırsatından faydalanan, konfor ve hayatın tatları üzerine şu ya da bu ölçüde ama net bir fikir sahibi olan, estetik ve spekülâtif tefekkür alanında zevkle gezintilere çıkan ama ziraatçı olmak için kesinkes zaruri araçlarla ilgili uygulamalı bir bilgiye ancak pek nadiren sahip bulunan şahsiyettir. General Changarnier’in² bir defasında Fransız meclisini tatil fırsatından yararlanmak için dağılmaya çağırırken elinde Vergilius’un şiirleriyle tabiatın bağrında bir huzur tablosu çizmesi boşuna değildir. Bu saygıdeğer generalin konuşması her ne kadar meclisin belli bir kıs-

1. Aleksandr Nikolayeviç Engelgardt (1832-1893): Rus Narodnik yayıncı ve ziraat mühendisi. Topçu okulunda okumasına rağmen mezuniyetinden sonra kendisine organik kimya laboratuvarı kurdu. Almanya’da Krupp fabrikalarında çelik üretimi eğitimi aldı. Önemli kimya çalışmaları yaptı. İlk kimya dergisini N. N. Sokolov’la birlikte çıkardı. (Mendeleyev’in birçok çalışması da burada yayımlandı.) 1860’ların başından itibaren tamamen ziraat üzerine yoğunlaştı. Saltikov-Şçedrin, tarım sorunu üzerine Engelgardt’la bir polemige girişmişti. (Ç.N.)

2. Nicolas Anne Théodule Changarnier (1793-1877): Fransız generali. Özellikle Kuzey Afrika seferleri ünlüdür. Burada bahsedilen olay 1848’de devrimin yenilgisinin ardından Cezayir’den Paris’e gelerek geçici hükümetin kurulmasına yardım etmesi olsa gerek. Bundan kısa bir süre sonra Paris ulusal muhafızlarının komutanı olarak mevcudu yüz binin üzerinde bir birliği yönetmeye başladı. Aynı yıl başkanlık seçimlerine adaylığını koydu ama sonuncu geldi. Yeğen Bonaparte’in hükümet darbesinde onunla anlaşmazlığından ötürü görevden alınıp tutuklandı ve bir süre sonra Fransa’dan sürgün edildi. Paris Komünü’nden sonra monarşi yanlısı bir anayasanın düzenlenmesine çalıştı. (Ç.N.)

mında kahkahalara neden olduysa da kendisi okumuş bir insanın köy ve tabiatla ilişkisini esas itibarıyla tamamen doğru nitelmiştir. Okumuş birine ziraat değil, tarlaların umumi manzarası gerektir. Ona gerekli olan gezinti, dinlenme, bol bol temiz hava, heyecan ve endişeden uzaklık, kaygısızlık, zaman zaman aynı kafada olan insanlarla dostça sohbetler, zaman zaman da Vergilius'un şiirlerini eline alsın bile, inzivadır. Köydeki sığınağında çalışma değil, şehirdeki hayatına çeşni katacak baharat kabilinden, kendi halinde ot gibi bir varoluş arar o.

Bizim okuyup incelmış Rus insanımız da Batı Avrupalı okuyup incelmış insanla aynı karakteristik çizgileri taşır. Fark sadece şuradadır: Bizimkinin daha fazla boş vakti ve hatırı sayılır ölçüde de daha az entelektüel birikimi vardır. En önemlisiyse, biz klasisizme kök saldırmak için ne kadar çabalarsak çabalayalım, okumuş Rus insanı antik klasiklerle tanışırken Phaedrus'un¹ fabllarından öteye katıyın gitmez, onu da biraz utandığınan masa üstü kitabı olarak kullanır. Bu nedenle, şahsi inkişafına bağılı olarak, Vergilius'un yerine Darwin ve Moleschott'tan² Zola ve Xavier de Montépin'e³ kadar başka başka, muhtelif zihinsel gıdaları ikame eder.

Okumuş Rus insanının içindeki ihtiyacı anlıyorum: O, yazın iki ya da üç ayını tabiatın bağıında kendini yenilemek için kullanmak ister. Bu talebi ne gayrimeşru ne de istihzaya değer buluyorum.

1. Phaedrus (yak. MÖ 20-yak. MÖ 50): Romalı şair. Aslında Ezop hikâyelerini yeniden işlemiştir. Muhtemelen Makedonyalı. Şiirlerinin La Fontaine'i de esinlediği bilinir. (Ç.N.)

2. Jacob Moleschott (1822-1893): Hollandalı materyalist fizyolojist, özellikle diyet üzerine yazıları ünlüydü. (Ç.N.)

3. (1823-1902): Fransız romancı. 19. yüzyılın çoksatar yazarları arasında sayılır. *Sıvacının Kızları* adlı erotik çağrışımlar bulunan romanı yüzünden üç ay hapis ve para cezasına çarptırılmıştı. (Ç.N.)

Usta hicivci Saltıkov-Şçedrin'in 1879'da *Otoçestvennaya Zapiski*'de (Anavatan Notları) yayımlanan yazılardan oluşan bu eseri, 19. yüzyıl Rusya'sının toplumsal yapısına dair önemli ipuçları sunar. Saltıkov-Şçedrin *Monröpo Sığınağı*'nda köylü reformu sonrasındaki toplumsal dönüşümü mizahi ve eleştirel bir üslupla mercek altına alır.

Monröpo'daki yaşam sanılanın aksine ne huzur ne de özgürlük verir; kaçınılmaz sonun eşiğinde, toplumsal yapıya dair şehir koşturmacasında üzerine düşünülmesi mümkün olmayan endişelerle doludur. Saltıkov-Şçedrin, okurun dikkatini dönemin Rus toplumunun sosyo-politik, ekonomik, psikolojik arka planında yatan temel sorunlara çevirir.

#dünyaklasikleri #rusklasikleri #eleştiri #köylüreformu #hiciv #rustoplumu

Kapak resmi: Vasily Mate

ISBN 978-975-07-6454-7

9 789750 764547